

N:o 27.**Af herr Bondesson, om tull å superfosfater.**

Motioner om tull å superfosfater hafva framlemnats under flere föregående riksdagar. Första gången var år 1888, då motionen, väckt och utförligt motiverad af A. E. Petersson i Hamra, föll i gemensam votering med endast åtta rösters minoritet. Tullkomitén af år 1888, hvars ordförande var nuvarande statsministern, excellensen Boström, förordade varmt en superfosfattull af 25 öre per 100 kilogram. Motiveringen härför var hufvudsakligen, att den utländska konkurrensen så svårt tryckte den inhemska fabrikationen, att denna icke kunde lemna någon vinst. »Att en inhemska superfosfatfabrikation», säger komitén, »detta oaktadt kunnat ega bestånd beror på den vinst, de svenska fabrikerna i allmänhet skördat af sin vid sidan af fabriksverksamheten bedrifna handel med gödningsämnen, som antingen icke utgöra föremål för inhemska tillverkning eller ock endast i otillräcklig mängd tillverkas härstädes. Det synes emellertid komitén vara af stor vikt, att ifrågavarande industri erhåller en mera tryggad ställning, så att densamma icke förblifver beroende af en mer eller mindre tillfällig handelsvinst. Superfosfattillverkningens fortbestånd inom landet eger betydelse icke blott därför, att jordbrukaren derigenom tillförsäkras möjlighet att erhålla en vara, innehållande uppgifven fosforsyrehalt — hvilken eljest ingalunda kan med visshet påräknas — utan äfven i det hänseende, att *den inhemska tillverkningen förhindrar den utländska varans oskäligen fördyrande.*»

I anslutning till nämnda tullkomités framställning, föreslog Kongl. Maj:t vid 1892 års riksdag ofvannämnda tullsats, 25 öre per 100 kilogram, hvilket dock afslogs af Riksdagen.

En ny motion om superfosfattull framlemnades sedan vid 1896 års riksdag, då en tull af 50 öre per 100 kilogram begärdes, men afslogs af Riksdagen. Vid 1897 års riksdag väcktes å nyo motion om 25 öre per 100 kilogram i tull på superfosfater, men afslogs fortfarande af Riksdagen, i Första Kammaren dock med endast *en* rösts majoritet. Motiven för detta afslag voro: att priset å ett för jordbruksnäringen viktigt och i stor mängd användt ämne icke bör förhöjas genom tull, att vid tullbehandlingen skulle uppstå svårigheter att skilja superfosfat från andra gödningsämnen, samt att »kontroll å superfosfat torde kunna förväntas, genom hvilken åtgärd faran för införsel af underhålligt vara *möjligen* blifver undanröjd».

Teoretiskt sedt, lär väl ingen kunna förneka, att hvarje slag af inhemskt arbete är lika berättigadt till skydd, antingen det består uti att bruka jorden för spanmålsproduktion, förädla tackjern, svenskt eller utländskt, att tillverka porslin, ljus, tvål, papper, väfnader med flera särskildt gynnade näringar eller att tillverka superfosfater.

Genom lifsmedels- och industritullarne har den svenska industrien tagit stora steg framåt, och kroppsarbetarens aflöning har stigit på ett glädjande sätt. De skyddade industrierna kunna naturligtvis bära denna stegring i arbetslöner, men för de oskyddade medföra dessa större utgifter ökade svårigheter, utöfver dem, som före systemförändringen förefunnos. Dertill kommer att nästan alla materialier och inventarier, såsom maskinerier, eldfasta materialier etc., som förbrukas och förslitas vid superfosfatfabrikationen, genom dessa tullar stigit i pris. Superfosfatfabrikationen har således varit Riksdagens styfbarn.

Innan de praktiska skälen emot superfosfattull företagas till granskning, må påpekas, att priset å superfosfat, sedan den första motionen om superfosfattull var före i Riksdagen, sjunkit för till exempel 20-procentigt superfosfat från 10 kronor till 5,80 kronor per 100 kilogram i större partier, allt till följd af prisfall å råvarorna och en till öfverdrift ökad konkurrens. Om då den af Kongl. Maj:t på sin tid föreslagna tullen af 25 öre per 100 kilogram godkäfts af Riksdagen, så hade den således icke utöfvat något väsentligt inflytande på superfosfatpriset. Här gäller således samma lag som inom andra industrigrenar, att en varas pris är till största delen beroende af världsmarknadens fluktuationer och icke af tullarne, som afse att reglera den inhemska marknaden gent emot utlandet.

Den viktigaste och oftast upprepade invändningen mot tull — här

25 öre per 100 kilogram — på superfosfater är, att den skulle »verka betungande för jordbruket». Detta skäl vilja vi här upptaga till granskning.

Enligt den officiella statistiken var skörden i Sverige år 1896:

Hvete	tunnor	998,540
Råg	»	5,134,690
Korn	»	3,075,260
Hafre	»	11,987,320
Blandsäd	»	1,903,690
Ärter	»	326,460
Bönor	»	42,150
Vicker	»	144,340
Bohvete	»	1,460
Potatis	»	13,592,460
<u>Summa tunnor</u>		<u>37,206,370</u>

Dertill kommer en skörd af 890,240 tons hvitbetor, så att skörden i riket 1896, utom en del rotfrukter, som odlas i mindre utsträckning, och utom trädgårdsindustriens alster samt tobak utgjorde:

Spanmål	tunnor	23,613,910
Potatis	»	13,592,460
Hvitbetor	ton	890,240

hvarvid grässkörden ej tagits i betraktande.

Nu användes för »svag gödning» för hvitbetor 300 kilogram superfosfat — 400 kilogram torde vara det vanligaste — per hektar, som i medeltal lemna 30 ton betor. En tullsats af 25 öre per 100 kilogram superfosfat skulle alltså fördyra 30 ton betor med 75 öre, *i fall* superfosfattullen fördyrade varan med hela sitt belopp, det vill säga prisstegringen skulle utgöra 2,5 öre per ton betor, hvars försäljningspris är minst 13,50 kronor per ton. Att detta icke det minsta inverkar på en industri, som åtnjuter ett så ofantligt högt indirekt skydd som hvitbetsodlingen, kan väl ingen bestrida.

Förbrukningen i Sverige år 1896 af superfosfater uppgick till 69,600 ton — den inhemska tillverkningen utgjorde 54,100 ton, importen 17,890 ton — och exporten 2,400 ton. Vi tillåta oss i förbigående påpeka, att importen af superfosfater är i starkt stigande från 14,162 ton 1895 till 17,890 år 1896.

Af föregående uppgifter om hvitbetskörden i riket år 1896, om minsta använda mängd superfosfat per hektar, och om betskörden per hektar, framgår, att detta år för hvitbetsodling användes minst 9,000 ton superfosfat, alltså återstår en förbrukning af 60,600 ton superfosfat på hela den öfriga skörden. Dessa 60,600 ton skulle i ogynnsammaste fall af den föreslagna tullen fördyras med 151,500 kronor, hvilken summa, fördelad på hela rikets skörd af spanmål och potatis — 37,206,370 tunnor, officiellt uppskattade till 304 millioner kronors värde — endast utgör $\frac{4}{10}$ öre per tunna.

Men all potatis gödslas icke med superfosfat. Vi taga därför bort potatisskörden och belasta ensamt spanmålen med dessa 151,500 kronor eller hela kostnaden för superfosfattullen. I detta fall skulle en tunna spanmål genom superfosfattullen fördyras med ej fullt $\frac{7}{10}$ öre. Man skulle häremot kunna invända, att större delen af den odlade spanmålen ej har någon fördel af spanmålstullen, såsom hafre, blandsäd och vicker. Af dessa senare sädesslag producerades 1896 ej mindre än 14 millioner tunnor, då deremot af öfriga tullpliktiga sädesslag endast producerades $9\frac{6}{10}$ millioner tunnor. Om vi därför fördela ofvannämnda kostnad för superfosfattullen på endast dessa $9\frac{6}{10}$ millioner tunnor, skulle denna spanmål fördyras med $1\frac{6}{10}$ öre per tunna. När nu 100 kilogram af denna spanmål (= en tunna i rundt tal) har ett skydd af 3 kronor 70 öre och genom den föreslagna superfosfattullen endast skulle fördyras med $1\frac{6}{10}$ öre per tunna, så torde inses, att talet om att en superfosfattull af 25 öre per 100 kilogram skulle verka betungande för jordbruket icke är hållbart.

Ännu ett speciellt exempel: Ett användande af 250 kilogram superfosfat per hektar är »medelstark» gödning och lemnar 20 tunnor spanmål. Den här föreslagna superfosfattullen skulle alltså högst fördyra den använda superfosfatmängden med 65 öre eller per tunna spanmål med $3\frac{1}{4}$ öre, medan samma tunna har en skyddstull af 3 kronor och 70 öre.

Äfven om ej skörden blefve mer än 10 tunnor per hektar, så blir dock en tunna spanmål fördyrad med endast $6\frac{1}{2}$ öre.

Något ekonomiskt skäl finnes således ej för jordbrukarne att hindra införandet af den här föreslagna tullen.

Det är dessutom en oformlighet, att den förädlade produkten superfosfaten, hvare ingår svafvelsyra till omkring 50 procent, skall vara tullfri, då dess råvara, svafvelsyran, har en tull af 50 öre per 100 kilogram.

Äfven med hänsyn härtill är en tull af 25 öre per 100 kilogram superfosfat berättigad och väl afpassad.

Såsom bevis för huru hänsynslös den utländska konkurrensen i superfosfater är, må anföras, att ombud för belgiska fabrikanternas syndikat, vid sammanträde med svenska tillverkare af superfosfat för att söka ordna handeln med denna vara, fordrat att få sig tillförsäkrade försäljningsrätten till $\frac{1}{4}$ af Sveriges hela konsumtion, hotande att i annat fall göra de svenska fabrikernas existens omöjlig. De belgiska fabrikanterna hafva också gjort allvar häraf genom att utbjuda superfosfater hit till Sverige 25 procent billigare än i Belgien, hvarigenom den svenska fabrikationen råkat i stort trångmål. Denna åtgärd har tydligen till ändamål att döda den svenska fabrikationen, hvarefter den svenska landtbrukaren skulle genom högre priser än någonsin förut få mångdubbelt betala den tillfälliga prisbilligheten.

Den handel, som de svenska superfosfatfabrikerna måste drifva med sådana gödningsämnen, som ej i Sverige kunna tillverkas, har hittills varit hjälpligt lönande. Nu är konkurrensen äfven på detta område så stor, att vinsten härpå ej alltid kan täcka den förlust, som fabrikationen af superfosfater numera i regeln medför, hvärför superfosfatfabrikerna måst tillgripa andra fabrikationer för att söka möjliggöra en anspråkslös utdelning åt aktieegarne.

Det har blifvit sagdt, att svårigheter skulle möta att vid förtullning skilja mellan superfosfat och andra gödningsämnen.

Redan inför 1888 års tullkomité visades, att detta påstående vore origtigt. Äfven inför föregående Riksdags bevillningsutskott styrktes också, att detta skäl mot superfosfattull är ohållbart.

Ett af motiven för afslag å superfosfattullen vid 1897 års riksdag var, att »kontroll å superfosfat torde kunna förväntas, genom hvilken åtgärd faran för införsel af underhållig vara *möjligen* blifver undanröjd.»

Hvar och en, som närmare följt frågan om en kontrollag å handeln med superfosfat, torde genast inse, att, om en sådan kontrollag infördes, denna tydligen blefve lika sträng och lika betungande för tillverkaren som för importören af superfosfat, och att superfosfatfabrikationen ej derigenom finge någon hjälp eller något skydd uti sitt betryck.

Redan 1890 hade Kalmar och Elfsborgs läns södra hushållningssällskap i skrifvelse till Kongl. Maj:t hemställt om kontrollag å handeln med gödningsämnen, hvilken hemställan landtbruksstyrelsen i utlåtande af den 1 mars 1890 afstyrkte, emedan en sådan kontroll redan på frivillighetens

väg af de förnämsta aktiebolagen för tillverkning af gödningsämnen blifvit införd.

Sedan emellertid Riksdagen uti skrifvelse af den 7 maj 1896 till Kongl. Maj:t begärt kontrollags framläggande, under påpekande att en stor del hos oss i handeln förekommande superfosfat är af underhållig och förfalskad beskaffenhet, har landtbruksstyrelsen utarbetat ett förslag till lag härom af den 2 april 1897 och uti motiveringen yttrat, »att till salu utbudna eller försålda gödselmedel varit underhålliga och betingat ända till dubbelt så höga pris, som rätteligen bort föränledas af de i desamma ingående beståndsdelar», samt att klagomål häröfver gält »åtskilliga till landet införda och här till salu hållna konstgjorda gödslingsämnen».

Klart är deremot, att de svenska fabrikerne, som hafva sin marknad uteslutande inom landet, icke ens skulle kunna våga att föra underhålligt superfosfat i handeln, då detta snart blefve allmänt bekant och inom kort skulle förorsaka fabrikerne undergång.

Af framställningar i pressen från de kemiska stationerna framgår vidare, att direkt från utlandet eller genom agenter försålda gödningsämnen varit af synnerligen underhållig beskaffenhet, och att det förnämligast är de *mindre jordbrukarne*, som på detta sätt blifva bedragna och lidande.

En lämplig tullsats skulle försvåra införseln af underhålligt superfosfat och således icke endast vara till gagn för de svenska superfosfatfabrikerne, utan äfven för de mindre jordbrukarne, och dessa senares intresse är så mycket mera att beakta, som de tillsammans förbruka den öfvervägande delen af hela landets konsumtion.

Härmed hafva vi icke velat säga, att alla utländska superfosfater äro underhålliga. Många större jordbrukare köpa utländska superfosfater i betydande poster, men vid sådana köp torde köparen icke underlåta att skaffa sig garanti för varans godhet. Detta kan deremot i regeln den mindre jordbrukaren gent emot agenter för utländsk vara ej åstadkomma, hvarför godsegarne i Riksdagen genom att bifalla den nu föreslagna tullsatsen skulle gagna sina mindre yrkesbröder.

Fråga om kontroll å handeln med gödningsämnen har, såsom ofvan sagts, varit påtänkt sedan år 1890, men ej ledt till resultat, och det torde vara tvifvelaktigt, om landtbruksstyrelsens nu föreliggande förslag härom kan vinna Riksdagens bifall. År efter år förflyta sålunda, och den bedrägliga handeln med superfosfater fortfar. En kanske först efter flera år införd kontroll torde dessutom aldrig blifva fullt effektiv.

Slutligen må här påpekas, att det påstående, som af en talare mot superfosfattull gjordes under förra riksdagen uti Första Kammaren, att nemligen de svenska superfosfatfabrikerna bedrefve handel med utländskt superfosfat, är i så måtto riktigt, att de svenska fabrikanterna emellanåt vid stor efterfrågan måste importera utländsk vara. Detta sker dock till följd af att förhållandena inom superfosfatmarknaden äro så osäkra och svåra, att fabrikanterna icke kunna eller våga utvidga sina fabriker för att dermed möta en stegrad efterfrågan. Vore förhållandena något gynnsammare, ligger det i sakens natur, att de oförtöfvadt skulle utvidga sina fabriker. Ett bättre bevis än detta på superfosfatfabrikationens svåra läge kan ej anföras.

Af hvad här ofvan anförts framgår, att åsättandet af en tullsats af 25 öre per 100 kilogram superfosfat icke allenast är ett önskningsmål för tillverkarne af superfosfat och till nytta för de talrika mindre förbrukarne af detsamma, utan äfven en gärd af rättvisa från Riksdagens sida, och får jag på grund häraf hemställa

att Riksdagen måtte besluta en tull å superfosfat af 25 öre per 100 kilogram.

Stockholm den 28 januari 1898.

P. Bondesson.